

Research Paper

Study of Fans' Lived Experience of Violence in Football Stadiums

Gholamreza Mirzamohammadi¹ , Vajiheh Javani^{2*} , Fatemeh Abdavi³

Received: Jul 19, 2024

Revised: Jan 22, 2025

Accepted: Jan 29, 2025

ABSTRACT

Objective: The research was conducted with the aim of studying the lived experiences of fans regarding violence in Iranian football stadiums.

Methodology: The present research was a qualitative study and applied in terms of purpose, which was conducted using the method of Smith et al. (2009) in interpretative phenomenology for analysis. The research population includes fans who have experienced violence in football through watching football in stadiums. Sampling was done purposefully and conveniently from among the fans of Persepolis, Esteghlal, Sepahan, Tractor, Nasaji Mazandaran, and Foolad clubs. The selection criterion included fans who had watched at least five games of their team in the stadium during the year, and clubs were selected whose fans had the highest suspension votes by the Football Federation's Disciplinary Committee in recent years. For data collection, in-depth and semi-structured interviews with 70 fans were used.

Results: The qualitative data analysis of fans' lived experiences of violence in football stadiums showed that in total, 55 themes, 14 sub-themes, and 4 main themes including aggravating factors of violence, origin of violence, types of violence, and reducing factors of violence were extracted and classified.

Conclusion: The lived experience of fans from violence in Iranian football stadiums is a multidimensional and rooted phenomenon that these experiences not only have a negative impact on the mental and physical health of individuals, but also reproduce a cycle of violence in society and lead to a decrease in the attractiveness of football as a national sport. Therefore, by applying the accumulated experiences of fans, one can move towards preventive policies and control the destructive phenomenon of violence from the root, which not only helps the health of the sports community but also leads to strengthening social cohesion and promoting a positive fan culture.

Keywords: Football; Lived Experience; Fans; Violence

1. PhD Candidate, Department of Sport Management, Faculty of Physical Education and Sport Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

2. Associate Professor, Department of Sport Management, Faculty of Physical Education and Sport Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran. (**Corresponding author**)

3. Associate Professor, Department of Sport Management, Faculty of Physical Education and Sport Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

* Corresponding author's e-mail address: v.javani@tabrizu.ac.ir

Cite this article: Mirzamohammadi, Gh., Javani, V., & Abdavi, F. (2027). *Study of Fans' Lived Experience of Violence in Football Stadiums*. *Journal of Sport Management and Development*, 16(1), 99- 118.

DOI: <https://doi.org/10.22124/JSMD.2025.27960.2912>

Extended Abstract

Introduction and State of Problem

Football, as a popular sport, has been marred by incidents of violence in stadiums worldwide, including in Iran (Aghaei et al., 2019). This phenomenon poses significant challenges to fans' safety and enjoyment and the integrity of the sport itself (Shabani et al., 2023). Despite efforts to curb such behavior, violence persists, suggesting a need for a deeper understanding of its roots and manifestations from the perspective of those who experience it firsthand (Zamanian Yazdi et al., 2025).

The present study aims to examine the lived experience of fans regarding violence in Iranian football stadiums. By employing an interpretative phenomenological analysis approach, this research seeks to uncover the factors that intensify or reduce violence, its origins, and the various forms it takes. Understanding these aspects from the fans' perspective is crucial for developing effective preventive strategies and policies. This study's findings could potentially inform targeted interventions to mitigate violence and promote a culture of fair play in Iranian football.

Methodology

This study employs a qualitative research approach to examine the lived experience of fans regarding violence in Iranian football stadiums. The research is applied in nature and utilizes the interpretative phenomenological analysis (IPA) method developed by Smith et al., (2021). This methodology was chosen for its ability to delve deeply into individuals' subjective experiences and perceptions, making it particularly suitable for exploring the complex phenomenon of football violence from the fans' perspective.

The research population comprises fans who have directly experienced football violence by attending stadium matches. To ensure a comprehensive representation of experiences, purposive sampling was conducted among supporters of six prominent Iranian football clubs: Persepolis, Esteghlal, Sepahan, Tractor, Nassaji Mazandaran, and Foolad Khoozestan. The clubs were selected based on their significant presence in the Iranian Premier League and their diverse fan bases. Data collection was carried out through semi-structured, in-depth interviews with fans and experts. The interview process continued until information saturation was achieved, resulting in 70 participants being recruited. This approach allowed for a rich and nuanced exploration of the participants' experiences, thoughts, and feelings regarding violence in football stadiums.

The interviews were designed to elicit detailed accounts of the participants' experiences, focusing on various aspects of football violence, including its origins, manifestations, intensifying factors, and potential mitigating strategies. Questions were open-ended to encourage participants to express their views freely and provide comprehensive narratives of their experiences. Following data collection, the interviews were transcribed verbatim and subjected to rigorous analysis using the IPA framework. This involved a systematic process of coding and categorizing the data to identify emerging themes. The analysis was conducted

iteratively, with researchers moving back and forth between the data and emerging themes to ensure a thorough and accurate interpretation of the participants' experiences.

Results

The analysis of qualitative data obtained from in-depth interviews with fans of clubs in the Iranian Premier League yielded rich insights into the lived experience of violence in football stadiums. The systematic examination of these experiences resulted in the identification of 55 themes, which were subsequently organized into 14 sub-themes and ultimately consolidated into 4 main themes. This hierarchical structure provides a comprehensive framework for understanding the complex phenomenon of football violence from the fans' perspective. The four main themes that emerged from the analysis are Factors Intensifying Violence, The Origin of Violence, Types of Violence, and Factors Reducing Violence. The themes collectively encapsulate the multifaceted nature of football violence as experienced and perceived by the fans.

Factors Intensifying Violence: The theme encompasses the various elements that contribute to the escalation of violent behavior in football stadiums. Participants identified several sub-themes within this category, which may include, but are not limited to, crowd dynamics, provocative behavior from players or officials, perceived injustice in refereeing decisions, and the influence of media coverage. The interplay of these factors creates an environment conducive to the outbreak and intensification of violent incidents.

The Origin of Violence: This theme delves into the root causes of violence in Iranian football stadiums. Participants' accounts revealed various sub-themes that shed light on the underlying factors contributing to violent behavior. These may include societal issues, historical rivalries between clubs, cultural norms surrounding masculinity and aggression, and the role of socioeconomic factors in shaping fan behavior. Understanding these origins is crucial for developing effective preventive measures.

Types of Violence: The study uncovered a range of violent behaviors experienced or witnessed by fans in football stadiums. These manifestations of violence were categorized into several sub-themes, potentially including physical altercations, verbal abuse, property damage, and symbolic violence. Each type of violence carries its own set of implications for fan safety, stadium management, and the overall football experience.

Factors Reducing Violence: This theme focuses on elements that participants identified as potential mitigating factors for stadium violence. Sub-themes in this category might include effective security measures, educational initiatives promoting sportsmanship, positive role models among players and club officials, and community engagement programs. These insights provide valuable direction for developing strategies to curb violence and promote a safer, more enjoyable football environment.

Discussion and Conclusion

This study has provided a comprehensive exploration of the lived experiences of fans regarding violence in Iranian football stadiums. By applying an interpretative phenomenological analysis approach, we have uncovered a rich tapestry of themes that illuminate the complex nature of this phenomenon.

The findings indicate that violence in Iranian football stadiums is a multifaceted issue, influenced by a range of intensifying factors, rooted in various origins, manifesting in different types, and potentially mitigated by several reducing factors. This comprehensive understanding offers a solid foundation for developing targeted interventions and policies.

One key implication of this research is the need for a holistic approach to addressing football violence. Simply focusing on punitive measures or increased security may not be sufficient. Instead, strategies should address the root causes of violence, work to modify environmental factors that intensify aggressive behavior, and actively promote elements that reduce violence.

The research highlights the fan community as a prominent stakeholder and not just a spectator, it also highlights the value of fan perspectives in understanding and addressing this issue (Zagnoli & Radicchi, 2015; Dhipa & Anitha, 2023). The accumulated experience of fans provides a wealth of knowledge that can inform more effective and contextually appropriate interventions. Moving forward, it is recommended that stakeholders in Iranian football - including club management, security personnel, policymakers, and media outlets - utilize these findings to develop comprehensive strategies for violence prevention. This could include initiatives to promote sportsmanship, promote fan culture, increase social participation, and purposefully reinforce spectator values (Cleland & Cashmore, 2016; Ghasemi & Keshkar, 2022). Furthermore, the methodology employed in this study could be replicated in other contexts to gain a more global understanding of football violence and its potential solutions. Cross-cultural comparisons could yield valuable insights into both universal and context-specific aspects of this phenomenon.

In conclusion, by applying the accumulated experience of fans in confronting violence, it is possible to develop and implement targeted strategies that address multiple aspects of this issue simultaneously. Through such comprehensive efforts, we can work towards reducing or eliminating violence in football stadiums, thereby enhancing the safety, enjoyment, and integrity of the sport for all stakeholders.

Originality/Value

This research examines the phenomenon of violence by studying the lived experiences of violence in football stadiums using the opinions and perspectives of football fans as the main stakeholders and supporters of sports. In addition to being innovative in utilizing fan experiences that have been less studied, it also provides suggestions for using the findings in fan education, culture building, and policy-making to prevent violence in football.

Research Limitations/Implications

This study has limitations in its extensive use of the opinions of other stakeholders in organizing football matches, such as players, coaches, and sports club managers, on the issue of violence, but it has been a valuable step in the field of using the opinions of fans in studying the phenomenon of violence in stadiums and shows that there is still a need for further research in this field.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

The present study has considered the necessary ethical principles. The participants were informed about the purpose of the research work and its implementation stages, and they were assured of the confidentiality of the information and had sufficient freedom to express their opinions and respond, and if desired, the results of the study will be made available to them.

Declaration of Generative AI and AI-assisted technologies in the writing process

During the preparation of this work, generative AI and AI-assisted technologies were used only for English language polishing.

Funding

The authors did not receive any financial support for conducting this research work and publishing this article.

Authors' contribution

First author conducted field research, collected and analyzed primary data, and drafted the manuscript. The second author designed the study methodology, supervised the project, provided critical feedback throughout the research process, contributed to interpreting results, and reviewed the manuscript for intellectual content.

Conflict of interest

The authors do not declare any conflict of interest related to this research.

Acknowledgments

The authors would like to thank all interview participants and those who assisted us in this research.

References

- Aghaei, M., Taheri, H., & Andam, R. (2019). Role of Police Management in Controlling the Violence of Football Spectators with a Criminological Approach. *Pollice Managemant Studises Quarterly*, 14(2), 237-257. [Link] [In Persian]
- Cleland, J., & Cashmore, E. (2016). Football fans' views of violence in British football: Evidence of a sanitized and gentrified culture. *Journal of Sport and Social Issues*, 40(2), 124-142. [https://doi.org/10.1177/0193723515615177]
- Dhipa, M., & Anitha, D. (2023). Detection of violence in football stadium through big data framework and deep learning approach. *International Journal of Data Science and Artificial Intelligence*, 1(02), 21-31. [Link]
- Ghasemi, F., & Keshkar, S. (2022). Providing A Pattern for Promoting Cultural Levels in Football Fans in Iran Stadiums, Based on The Views of Experts. *Journal of Humanistic Approach to Sport and Exercise Studies*, 2(2), 220-235. [Link] [In Persian]
- Shabani, S., Hematinejad, M., Shafiee, Sh., Faraji, R., & Yarigholi, B. (2023). Identify organizations and institutions involved in developing the culture of attending football stadiums with the aim of improving their security. *Journal of Sport Management and Development*, 11(4), 40-67. [https://doi.org/10.22124/JSMD.2023.6655] [In Persian]
- Zagnoli, P., & Radicchi, E. (2015). *The Football-Fan Community as a Determinant Stakeholder in Value Co-creation*. In *Sociological Perspectives on Sport* (pp. 263-283), Routledge. [Link]
- Zamanian Yazdi, S., Bagheri, H., & Andam, R. (2025). The Interpretive-Structural Model of Fans' Stimulant to Involvement in the Virtual Pages of football Clubs. *Journal of Sport Management and Development*, 13(4), 1-23. [https://doi.org/10.22124/JSMD.2021.16373.2309] [In Persian]

مطالعه تجربه زیسته هواداران از خشونت در استادیوم‌های فوتبال

غلامرضا میرزامحمدی^۱، وجیهه جوانی^{۲*}، فاطمه عبدوی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۱۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۱/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۲۹

چکیده

هدف: پژوهش با هدف مطالعه تجربه زیسته هواداران از خشونت در استادیوم‌های فوتبال ایران انجام شد.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر مطالعه‌ای کیفی و از نظر هدف کاربردی که با استفاده از روش اسمیت و همکاران (۲۰۰۹) در پدیدارشناسی تفسیری جهت تجزیه و تحلیل انجام شده است. جامعه پژوهش شامل هواداران بودند که خشونت در فوتبال را از طریق تماشای فوتبال در استادیوم‌ها تجربه کرده‌اند. نمونه‌گیری به صورت هدفمند در دسترس از بین هواداران باشگاه‌های پرسپولیس، استقلال، سپاهان، تراکتور، نساجی مازندران و فولاد انتخاب شد. ملاک انتخاب شامل هوادارانی بود که حداقل در طول سال، پنج بازی تیم خود را در ورزشگاه تماشا کرده بودند و باشگاه‌هایی انتخاب شد که هواداران آنها بیشترین آرای محرومیت را توسط کمیته انضباطی فدراسیون فوتبال در سال‌های اخیر داشتند. جهت گردآوری داده‌ها از مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختاریافته با ۷۰ هوادار استفاده شد.

یافته‌ها: بر اساس تحلیل داده‌های کیفی تجربه زیسته هواداران از خشونت در استادیوم‌های فوتبال، در مجموع ۵۵ مضمون، ۱۴ مضمون فرعی و ۴ مضمون اصلی شامل عوامل تشدیدکننده خشونت، منشأ خشونت، گونه‌های خشونت، و عوامل کاهنده خشونت، استخراج و طبقه‌بندی شدند.

نتیجه‌گیری: تجربه زیسته هواداران از خشونت در استادیوم‌های فوتبال ایران، پدیده‌ای چندبعدی و ریشه‌دار است که این تجربیات نه تنها بر سلامت روانی و جسمانی افراد تأثیر منفی می‌گذارد، بلکه چرخه‌ای از خشونت را در جامعه بازتولید می‌کند و به کاهش جذابیت فوتبال به عنوان یک ورزش ملی منجر می‌شود. بنابراین، با کاربست تجربیات اندوخته هواداران می‌توان به سمت سیاست‌گذاری‌های پیشگیرانه حرکت کرد و پدیده مخرب خشونت را از ریشه کنترل نمود که این موضوع نه تنها به سلامت جامعه ورزشی کمک می‌کند، بلکه موجب تقویت همبستگی اجتماعی و ترویج فرهنگ مثبت هواداری خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: فوتبال، تجربه زیسته، هواداران، خشونت

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزش، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
۲. دانشیار مدیریت ورزش، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. (نویسنده مسئول)
۳. دانشیار مدیریت ورزش، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

* نشانی الکترونیک نویسنده مسئول: v.javani@tabrizu.ac.ir

استناد: میرزامحمدی، غلامرضا؛ جوانی، وجیهه؛ عبدوی، فاطمه. (۱۴۰۶). مطالعه تجربه زیسته هواداران از خشونت در استادیوم‌های فوتبال. نشریه مدیریت و توسعه ورزش، ۱۶(۱)، ۹۹-۱۱۸.

DOI: <https://doi.org/10.22124/JSMD.2025.27960.2912>

نواوری پژوهش و پیام کلی

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش تحلیل پدیدارشناسی تفسیری و تمرکز بر دیدگاه‌های هواداران فوتبال، به بررسی عمیق پدیده خشونت در ورزشگاه‌های ایران پرداخته است. آنچه این مطالعه را از پژوهش‌های پیشین متمایز می‌سازد، استفاده از تجربه زیسته هواداران به عنوان منابع اصلی داده است؛ افرادی که به‌عنوان ذی‌نفعان مستقیم در بستر شکل‌گیری خشونت حضور دارند اما معمولاً به نظرات آن‌ها کمتر پرداخته شده است. این رویکرد مشارکت‌محور نه تنها بر غنای داده‌ها افزوده، بلکه درک تازه‌ای از علل، شرایط و تکرار خشونت هواداری ارائه داده است. پیام کلی مقاله، ضرورت بهره‌گیری از تجربیات زیسته هواداران در تدوین سیاست‌ها و راهکارهای مداخله‌ای برای کاهش و پیشگیری از خشونت در محیط‌های ورزشی است؛ چراکه فهم عمیق این پدیده بدون شنیدن صدای کسانی که درگیر آن هستند، امکان‌پذیر نخواهد بود.

مقدمه

امروزه بازی فوتبال، یک اصل غیرقابل انکار در زندگی میلیون‌ها نفر در دنیا است، پیشرفت‌های سریع و چشمگیر و هیجانات زیاد این بازی، از آن یک پدیده بزرگ ساخته است (علیزاده و انتشاری، ۲۰۲۲؛ دلینی و مادیگان^۱، ۲۰۲۱). لبریز بودن ورزشگاه‌ها از تماشاچیان در دیدارهای داخلی، ملی قاره‌ای و جهانی و برخورداری رقابت‌ها از بینندگان چند صد میلیونی پخش تلویزیونی، فوتبال را به مردمی‌ترین ورزش جهان تبدیل کرده است (گوشوان^۲، ۲۰۱۳) و جذابیت‌ها و جایگاه این بازی را نه بازیکنان بلکه هواداران می‌سازند (کوپر^۳، ۲۰۱۰). معمولاً گروهی از تماشاگران یک تیم با هماهنگی کردن کوشش‌ها و فعالیت‌های خود سعی می‌کنند هدف توفیق بیشتر تیم خود را دنبال کنند و تحقق بخشند و این موضوع برایشان یک ارزش است. گاهی در این هدف‌گیری از هیچ کوششی حتی به قیمت ایجاد ناهنجاری‌های اجتماعی فروگذار نمی‌کنند بدین سبب بروز بدرفتاری‌ها و ایجاد خشونت از جمله ناهنجاری‌ها و آسیب‌های اجتماعی متداول در فوتبال شده است. اعمالی همچون زورآزمایی، شرط‌بندی، تبانی و خشونت مهم‌ترین انواع کج رفتاری و ناهنجاری‌هایی است که طی سالیان گذشته تا به امروز در میدان‌های ورزش فوتبال رخ داده است (قاسمی و همکاران، ۲۰۰۹). ایجاد نوعی یکپارچگی در گروه هواداران تیم ممکن است دفاع از منافع مشترک گروه هوادار را نیز به دنبال داشته باشد و هم‌نوايي با هنجارهای گروه هواداری را طلب کند. هنجارهایی از قبیل کف زدن به همراه شیپور یا مصرف مواد آتش‌زا، تکان دادن پرچم‌ها، تشویق دسته‌جمعی و حتی در مواردی هو کردن بازیکنان خودی در شرایط کم‌کاری تیم خودی و بالاخره خشونت از نموده‌های این هم‌نوايي گروه هواداران است (جهانفر، ۲۰۰۲).

درک کلیشه‌ای از هواداران فوتبال و ارزش‌های فرهنگی که آنها منعکس می‌کنند و بازی‌های فوتبال را بازسازی می‌کنند و ارتباط با هولیگانیزم غالباً به هویت هواداران فوتبال متصل می‌شود و به نظر می‌رسد رسانه‌های خبری در درجه اول به این موضوع گرایش دارند. گزارش‌ها درباره رویدادهای فوتبال نشان داد فرهنگ هواداران در بازی‌ها یکی از بزرگ‌ترین چالش‌هایی است که مقامات فوتبال باید با آن مواجه شوند (فایل و ووردلج^۴، ۲۰۲۳). فوتبال، با توجه به ماهیتش به همان نسبت که توان همگرایی و اتحاد ملی را دارد، می‌تواند به اتفاق و دو قطبی اجتماعی بینجامد (مرادی و همکاران، ۲۰۱۹). خشونت هواداران یک معضل جهانی است که در ایران نیز در حال رشد است (آقایی و همکاران، ۲۰۱۹). رفتارهای خشونت آمیز در فوتبال افزون بر زیان‌های اقتصادی، به لحاظ فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نیز واجد آسیب‌هایی است که اخلاق در نظم و امنیت جامعه نمونه‌ای از آن است (فتحی‌نیا و علیزاده، ۲۰۰۵). هم‌چنین بدلیل وجود ناآرامی‌های فوتبال طی سال‌های اخیر، گاه مشکلات امنیتی مختلفی پدید آمده است. اگر خشونت‌ها و درگیری‌های داخل ورزشگاه به خوبی کنترل نشوند، احتمالاً به داخل خیابان‌ها کشیده می‌شود و علاوه بر خسارت‌های مالی، امنیت روانی جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد (مرادی سیاسر و همکاران، ۲۰۱۹).

پدیده خشونت در محیط‌های جمعی هیجان‌آور امکان تجلی پیدا می‌کند و بین فعالیت‌های ورزشی گوناگون ورزش فوتبال بیش از سایر رشته‌های ورزشی زمینه‌ساز محیط خشونت‌آمیز است (عباس‌زاده و همکاران، ۲۰۱۸). هم‌چنین قدمت خشونت در فوتبال با عمر این ورزش پرتعداد برابر می‌کند استفاده از قدرت بدنی آمیختگی بازی با نوعی احساس تنش و هیجان زیاد میان بازیکنان برای غلبه بر حریف و کسب پیروزی و برخی دیگر از عوامل ورزش فوتبال را با نوعی خشونت درونی و ذاتی همراه کرده است. گسترش روزافزون این ورزش در جامعه به دلایل متغیر و تأثیر آن بر گستره اجتماع خود

¹ Delaney & Madigan

² Guschwan

³ Kuper

⁴ File & Worlledge

به تشدید حساسیت و سپس خشونت در آن دامن زده است. این امر به ویژه با فرآیند حرفه‌ای شدن فوتبال و کسب جایگاه و اهمیت اقتصادی و سیاسی آن رشد بیشتری داشته است؛ به گونه‌ای که می‌توان در بسیاری از کشورها پدیده خشونت در فوتبال را یکی از مسائل اساسی و بحث‌انگیز آنها دانست (اتکینسون و یانگ، ۲۰۰۸).

در الگوی زیست شناختی به عنوان قدیمی‌ترین و شناخته‌شده‌ترین تحلیل، عمل خشونت معطوف به این نگرش است که انسان از نظر ماهیت زیست‌شناسی برای پرخاشگری و خشونت برنامه‌ریزی شده است و پرخاشگری و خشونت بخشی از ماهیت و طبیعت ذاتی و فطری وی را تشکیل می‌دهد. بنابراین بر اساس این نظریه است که ورزش به عنوان یک راه اجتماعی مناسب در نظر گرفته شده است که از طریق آن انسان‌ها می‌توانند خشونت را که در آنها ایجاد شده است، تخلیه کنند (عبدالحق، ۱۹۸۹). الگوی روان شناختی پارادایم دیگری است که محور اصلی خود را در تبیین موضوع مذکور به جنبه‌های روانی معطوف می‌کند (فتحی‌نیا و علیزاده، ۲۰۰۵). این نظریه معتقد است که خشونت ناشی از نارضایتی است. یعنی خشونت ناشی از تأثیر یک موقعیت است. به همین دلیل، زمانی که فرد از دستیابی به هدف خاصی جلوگیری می‌کند، ناامیدی ایجاد می‌شود. به ویژه در ورزش، ناامیدی می‌تواند ناشی از تماس‌های مشکوک مقامات ورزشی، ناتوانی در انجام یک بازی خاص، آسیب‌هایی که باعث تداخل با بهترین عملکرد ممکن می‌شود، مانند بوق زدن تماشاگران، یا تمسخر بازیکنان یا مربیان باشد (عبدالحق، ۱۹۸۹). روان‌شناسان اجتماعی خشونت را زیرمجموعه‌ای از پرخاشگری می‌دانند و به طور خاص، تعریف علمی رایج خشونت، شکل افراطی پرخاشگری است که هدف آن آسیب جسمی شدید (مانند جراحت جدی یا مرگ) می‌باشد (بوشمن و هیوزمن، ۲۰۱۰). عمل خشونت‌آمیز در ورزش به فرآیند اجتماعی شدن ورزشکاران و درک آنها از پرخاشگری نسبت داده می‌شود (گلدشتاین، ۲۰۱۲). این بدان معناست که بروز خشونت در ورزش وابسته به احساساتی است که در ذهن ورزشکاران به ویژه توسط مربیان ایجاد شده است. مثلاً، در مواردی که یک مربی بر بردن تأکید می‌کند و نه چیزی کمتر، زمانی که بازیکنان به این هدف دست نمی‌یابند، ممکن است ناامیدی ایجاد شود و باعث بروز خشونت شود. به همین دلیل، وضعیت روانی ایجاد شده در ذهن بازیکنان برای پیشگیری یا وقوع خشونت در ورزش اساسی است.

براساس نظریه یادگیری اجتماعی^۵ نیز پرخاشگری و خشونت رفتار و کنشی اجتماعی است که از طریق فرایندهای اجتماعی، تولید بازتولید و توسط فرد فراگرفته می‌شود و رفتار به عنوان مسئله‌ای که از محیط یادگیری فرد سرچشمه می‌گیرد از طریق مدل‌ها و تقویت رفتار به وسیله پاداش و تنبیه ایجاد می‌شود (حاجی‌بیگی و مسعودی، ۲۰۰۶). جامعه‌شناسان در تحلیل مسائل اجتماعی ریشه انحرافات و علل آن را نه در درون فرد بلکه در بیرون از او و در واقعیت‌های اجتماعی نهادها ساختارها و روابط اجتماعی جست و جو می‌کنند و همه افعال و کنش‌های فرد را در قبال جامعه سنجیده و می‌بینند. نظر به یادگیری اجتماعی این نظریه بر چگونگی تأثیرگذاری وضعیت اجتماعی و محیطی روی خشونت افراد تأکید دارد (محسنی تبریزی و رحمتی، ۲۰۰۲). رویکرد جامعه‌شناسانه به فوتبال دامنه متنوعی از موضوعات را در برمی‌گیرد در ایران آنچه بیش از همه مورد توجه بوده خشونت‌های فوتبال و تأثیرات اجتماعی آن بوده است (آزادارمکی، ۲۰۰۲). برخی فوتبال را به عنوان یک واقعه اجتماعی تام دانسته‌اند و برای فوتبال و حتی خشونت‌های آن خصلت کارناوالی قائل شده‌اند (عسگری و حسن‌زاده، ۲۰۰۲) و برخی دیگر معتقدند که درباره خشونت‌های فوتبال بیش از اندازه اغراق شده است (ابادری، ۲۰۰۲). برخی هم بدین‌صورت عقیده دارند که رقابت‌های ورزشی جلوه‌ای تصعید یافته از تنش‌های خشونت‌آمیز اقوام و ملت‌ها در روزگاران گذشته است. نوربرت الیاس معتقد است که ورزش، جبران خشونت‌های

¹ Atkinson & Young

² Abdal-Haqq

³ Bushman and Huesmann

⁴ Goldstein

⁵ Social learning theory

فیزیکی است که در گذشته مجاز شمرده می شد و اکنون مجاز شمرده نمی شود. فوتبال از نظر نوربرت الیاس محملی برای ابراز خشونت است؛ هم برای تماشاگران هم برای بازیکنان، من گمان می کنم که جامعه ما اگر احساس خطر می کند و دچار بحران است این بحران از جای دیگری ناشی می شود نه از رفتار مردم، بنابراین بهتر است که به مردم برچسب هایی مانند اراذل و اوباش و وندال و ... زده نشود (اباذری، ۲۰۰۲).

اغلب موارد برخورد های خشونت آمیز تماشاگران و بازیکنان فوتبال برگرفته از جریان های اجتماعی است و با توجه به یکسان نبودن جریان های اجتماعی خشونت آمیز در جوامع مختلف، ریشه خشونت های فوتبال هم در کشورهای مختلف با یکدیگر تفاوت دارد؛ برای مثال در کشورهای اروپایی تقابل های طبقاتی و دینی و در کشورهای آفریقایی خصومت های دیرینه قومی و قبیله ای نقش مهمی در بروز رفتارها و برخوردهای خشونت آمیز دارند؛ اما در تمام دنیا برخی عوامل مانند طبقات پایین جامعه، رواج بیکاری، تحصیلات سطح پایین، جوان بودن تماشاگران و بازیکنان، تماشاگران افراطی و بازیکنان تعصبی شدید، نقش اساسی را دارند بدین صورت افراد متعصب جوان، بیکار و با تحصیلات ضعیف بیشتر احتمال دارد در اختلالات شرکت کنند هم چنین پویایی گروه نقش مهمی ایفا می کند، به طوری که افراد در گروه ها و رفتارهای کنترل شده توسط هنجارهای گروهی پرخاشگرتر می شوند (زانی و کرچلر، ۱۹۹۱). نظریه مثلث تعارض نشان می دهد که نگرش ها، رفتارها و تضادها به تعصب و خشونت فوتبال کمک می کنند (حق و یودهیستیرات، ۲۰۲۲). پژوهش ها نشان می دهد عواملی مانند سن، کنترل هیجانی و مدیریت استرس به طور معناداری بر رفتار پرخاشگرانه هواداران باشگاه های بزرگ تهران تأثیر می گذارد (بخشی زاده و همکاران، ۲۰۲۱). با تمرکز بر شکل گیری فضای اجتماعی فرهنگی خاص مردانگی در فوتبال آرژانتین، طیفی از رفتارهای تهاجمی و مضر توسط گرایش های فرهنگی غالب در فوتبال آرژانتین طبیعی و مشروعیت می یابد (هادلستون، ۲۰۲۲).

رویکرد جامع دیگر برای درک خشونت هواداران فوتبال، تأثیرات سطح کلان، عوامل میانجی و ذهن جمعی را در بر می گیرد و بر اهمیت هویت اجتماعی و عادت تأکید دارد (اسپایج و اندرسون، ۲۰۱۰). براساس نظریه های هویت اجتماعی آگاهی از فرهنگ افراد، استفاده از رویکردهای ارتباطی و تعاملی با هواداران تاکتیکی مؤثر در ارتقای امنیت مسابقات ورزشی و کاهش درگیری ها در استادیوم های ورزشی است (استات و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین، اخلاقیات از مهمترین عوامل مؤثر در حضور تماشاگران در استادیوم هاست که لازمه آن ایجاد نگرش مثبت در مخاطبان و توجه به مسائل فرهنگی در ورزش است (شجیع و همکاران، ۲۰۲۰). اهمیت و حساسیت نتایج بازی ها به لحاظ کسب امتیاز و جایگاه تیم مورد علاقه در جایگاه قهرمانی، رفتار خشن و پرخاشگرانه بازیکنان حین بازی و کیفیت داوران عمدتاً بر بروز پرخاشگری کلامی در هواداران فوتبال تأثیر می گذارد (رضوی و همکاران، ۲۰۱۴).

حوادث هفته های آغازین لیگ برتر فوتبال ایران در فصل هجدهم در شهرهای تبریز، اهواز و تهران و شعارهای نژادپرستانه فحاشی و حتی ضد حکومتی برخی از هواداران فوتبالی سبب شد تا مسئولان فرهنگی ورزش کشور بار دیگر به چالش «فوتبال بستری برای آشوب»، «فوتبال قربانی خواسته های جوامع» یا «فوتبال فضایی برای تفریحات سالم» رو به رو شوند سنگ اندازی در استادیوم، فحاشی به خانواده بازیکنان و حتی تهدید جانی هواداران تیم میهمان توسط لیدرها بخشی از اتفاقات لیگ برتر بود (شریعتی فیض آبادی، ۲۰۲۰). با مطالعه و مقالات متعدد مشخص شد که اکثر آنان فقط در زمینه علل و عوامل خشونت تماشاگران و بصورت تک بعدی از جنبه های رسانه، حقوق کیفری،

¹ Zani & Kirchler

² Haq & Yudhistirat

³ Huddleston

⁴ Spaaij & Anderson

⁵ Stott et al

فرهنگی و اجتماعی جامعه شناختی، خشونت کلامی و مجازی، شیوه‌های کنترلی پلیس و مدیریت انتظامی و ... به پژوهش پرداختند (علیزاده و انتشاری، ۲۰۲۲).

رویدادهای فوتبال نشان داد فرهنگ هواداران در بازی‌ها یکی از بزرگ‌ترین چالش‌هایی است که مقامات فوتبال باید با آن مواجه شوند (فایل و ورنلج، ۲۰۲۳). خشونت در فوتبال مهم‌ترین ناهنجاری‌های حوزه ورزش است که بیش از سایر ناهنجاری‌ها روح ورزش را آزرده کرده است و می‌تواند مانعی برای مشارکت عموم مردم در این گونه برنامه‌ها و فعالیت‌ها باشد. رخداد وقایعی مانند حمله هواداران به خودروی حامل بازیکنان یک باشگاه در هنگام خروج از فرودگاه که به نشانه اعتراض در کسب نتایج ضعیف در هفته بیست و چهارم از فصل بیست و سوم لیگ برتر فوتبال ایران صورت گرفت، هجوم بردن به صفحه‌های مجازی برخی بازیکنان و قراردادن کامنت‌های دشنام‌گونه (رکیک)، کم‌کردن صدای تماشاگران در برخی از مسابقات پخش زنده به دلیل سردادن شعارهای نامناسب و گزارش برخی درگیری‌ها در میان هواداران نشان می‌دهد که خشونت‌ورزی تداوم یافته و مخاطرات آن حتی در فضای آرام برخی مسابقات لیگ چون آتشی زیر خاکستر مستعد زبانه کشیدن است و فروکش نداشته است. با توجه به اینکه زمینه‌های بروز خشم در فضاهای استادیوم‌های فوتبال همچنان وجود دارد و هواداران باشگاه‌ها به عنوان حامیان اصلی ورزش از لحاظ روانی بیشتر مستعد بروز رفتارهای خشونت‌آمیز هستند، ضروری است برای برخورداری از محیط خوشایند و لذت‌بخش و عاری از خشونت در فوتبال، اقداماتی در جهت شناسایی و مطالعه تجربه زیسته هواداران از خشونت صورت گیرد. بنابراین، از آنجا که تاکنون پژوهش علمی منسجمی درباره تجربه زیسته هواداران از خشونت در استادیوم‌های فوتبال ایران صورت نگرفته است و همان‌طور که قبلاً ذکر شد مطالعات تاکنون بیشتر پیرامون عوامل موثر بر خشونت بوده است. بنابراین، سوال اصلی پژوهش حاضر مطالعه تجربه زیسته هواداران از خشونت در استادیوم‌های فوتبال هست و محقق درصدد آن است تا با رجوع به تجربه زیستی هواداران فوتبال در ایران، به بررسی چگونگی موضوع و نحوه بروز خشونت در استادیوم‌ها بپردازد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر، مطالعه‌ای کیفی و از نظر هدف کاربردی که با استفاده از روش اسمیت و همکاران (۲۰۰۹) در پدیدارشناسی تفسیری جهت تجزیه و تحلیل انجام‌شده است. از آنجا که اساس پدیدارشناسی شناخت پدیده از طریق درک تجربه واقعی (تجارب زنده) افراد است (تهرانی و همکاران، ۲۰۱۵؛ نوبائر و همکاران، ۲۰۱۹)، بنابراین در این پژوهش به مطالعه تجربه زیسته هواداران از خشونت در استادیوم‌های فوتبال در سال ۱۴۰۳ (۲۰۲۴) پرداخته شد. با این هدف که تا با خلق یک توصیف جامع از پدیده خشونت تجربه شده در استادیوم‌های فوتبال برای دستیابی به درک ساختار ذاتی آن و ارائه مفهوم تفسیری از پدیده خشونت با مطالعه تجارب زیسته با بیانی واضح و بدون ابهام را بجای آوریم. جامعه پژوهش شامل هوادارانی است که به طور معمول بروز خشونت در فوتبال را از طریق تماشای فوتبال در استادیوم‌ها تجربه کرده‌اند. در مطالعه حاضر، انتخاب شرکت‌کنندگان به صورت هدفمند در دسترس (پاتون، ۱۹۹۶) بود. با توجه به هدف پژوهش از بین هواداران باشگاه‌های پرسپولیس، استقلال، سپاهان، تراکتور، نساجی مازندران و فولاد خوزستان در طول ۱۴ هفته لیگ برتر فوتبال در سال ۱۴۰۳ انتخاب شد. بر اساس ملاک، افراد واجد شرایط نمونه شامل هوادارانی بود که حداقل در طول سال، پنج بازی تیم خود را با حضور در ورزشگاه تماشا کرده بودند بدین شرح که از هواداران سوال می‌شد «در چند بازی در استادیوم حضور داشتند؟» در صورتی که سابقه حضورشان حداقل پنج بازی بود از آنها برای انجام مصاحبه دعوت می‌شد و باشگاه‌هایی انتخاب شدند که هواداران بیشترین آرای محرومیت از حضور در استادیوم توسط کمیته انضباطی

¹ Neubauer et al

² Patton

فدراسیون فوتبال در سال‌های اخیر را دارند و سعی شده است در جهت غنای پژوهش نمونه‌های پژوهش دربرگیرنده هواداران از گروه‌های مختلف با تنوع جغرافیایی، قومیتی، سن، تحصیلات، سابقه هواداری باشند که ویژگی‌های جمعیت شناختی آن‌ها در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان

Table 1. Demographic characteristics of participants

تعداد Number	طبقه Category	متغیر Variables
7	کمتر از ۲۰ سال	سن Age
18	بین ۲۱ تا ۳۰ سال	
27	بین ۳۱ تا ۴۰ سال	
15	بین ۴۱ تا ۵۰ سال	
3	بزرگ‌تر از ۵۱ سال	
22	دیپلم	تحصیلات Aducaion
9	فوق‌دیپلم	
21	لیسانس	
8	فوق‌لیسانس	
10	دکتری	سابقه هواداری Fan History
7	کمتر از ۱۰ سال	
23	بین ۱۱ - ۲۰ سال	
26	بین ۲۱ - ۳۰ سال	
14	بیشتر از ۳۱ سال	

مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختاریافته در مجموع با ۷۰ هوادار از باشگاه‌های فوتبال صورت گرفت. به منظور رعایت مسائل اخلاقی مطالعه قبل از شروع مصاحبه، درباره اهداف پژوهش آگاهی لازم به مشارکت‌کنندگان داده شد و به آنها در خصوص محرمانه بودن اطلاعات اطمینان لازم داده شد و با رضایت کامل در پژوهش شرکت کردند. طی مصاحبه هواداران به بیان تجربه‌های خود از مشاهده بروز خشونت در هنگام برگزاری بازی‌ها و رقابت‌های فوتبال پرداختند. مصاحبه‌ها به صورت عمیق و بدون ساختار، با تهیه فهرستی از سوالات تهیه شده، با تمرکز بر پرسش اساسی پژوهش که «تجربه شما از بروز خشونت هواداران در استادیوم‌های فوتبال چگونه بوده است؟ و چه زمینه یا مقوله‌هایی بر تجربه شما از پدیده خشونت در استادیوم‌ها تاثیر گذار است؟» (از بر مبنای تجربه شما مهم‌ترین عوامل تشدیدکننده خشونت در استادیوم‌های فوتبال ایران چیست؟ لطفاً با ذکر مصادیق عینی، تجربه شخصی خود را توضیح دهید.) «بر مبنای تجربه شما چه راهکارهایی توانسته در کاهش خشونت در استادیوم‌های فوتبال موثر باشد؟ لطفاً مصادیق عینی ارائه دهید.» «بنابر تجربه شما، مهم‌ترین تبعات قانونی و اجتماعی خشونت در استادیوم‌های فوتبال چیست؟» در زمان‌های ۳۰ تا ۴۵ دقیقه‌ای از هواداران باشگاه‌ها انجام گرفت. این امکان برای محقق فراهم بود که در صورت نیاز در خلال مصاحبه سوالات پیش‌بینی نشده را نیز به سبب پوشش اهداف پژوهش، مطرح کند.

برای تعیین تعداد شرکت‌کنندگان از معیار اشباع نظری داده‌ها استفاده شد و مصاحبه‌ها به دفعات و تا زمان دستیابی به اشباع اطلاعاتی ادامه یافت؛ بدین ترتیب که هرگاه پژوهشگر به این نتیجه رسید که نظرات جدیدی از افراد یافت نشد و نظرات افراد تکرار می‌شدند، تعداد مصاحبه‌ها را کافی دانسته و مصاحبه را متوقف می‌کند که در پژوهش حاضر اشباع نظری از مصاحبه ۶۱ (با عنایت به تنوع هواداران تیم‌های منتخب) مشاهده شد، لیکن پژوهشگر به منظور اطمینان از کفایت داده‌ها

تا مصاحبه با شرکت کننده ۷۰ فرآیند مصاحبه را ادامه داد. در پایان هر مصاحبه جهت تأیید نهایی محتوای درک شده از مصاحبه، یادداشت‌های انجام شده طی مصاحبه که از طریق یادداشت‌بردار ثبت می‌شد به صورت شفاهی برای مصاحبه‌شونده بازخوانی و مرور شد تا اطمینان حاصل شود که تفسیر پژوهشگر با دیدگاه مصاحبه‌شونده همخوانی دارد؛ این فرآیند به دلیل محدودیت زمانی و عملی امکان‌پذیر بود و در تمامی مصاحبه‌ها اجرا شد. کلیه مصاحبه‌ها و مکالمات ضبط و سپس مکتوب شد و جملات و عبارات و نقل قول‌هایی که به درک تجربه افراد از پدیده دلالت می‌کردند مشخص شدند. در مرحله بعد، پژوهشگر از عبارات مهم برای دسته‌بندی معانی و مفاهیمی استفاده کرد که موجب دستیابی به مضامین فرعی می‌شد؛ بدین صورت که محقق تم‌هایی را که مشخص‌کننده هر یک از بخش‌های متن است تعیین و برجسته‌گذاری نمود. این برجسته‌ها یا عناوین در حاشیه سمت راست متن کدگذاری شد. عناوین تم‌ها مفهومی هستند و نشانگر کیفیت اساسی، آنچه که توسط متن ارائه می‌شوند، هستند. سپس با تجزیه و تحلیل داده‌ها و سازماندهی تم‌های استخراج شده، برای هر دسته از تم‌ها یک نام منظور شد و همه تم‌ها در خوشه‌ای با نام معین قرار گرفتند و بدین ترتیب مضامین اصلی تشکیل شد و نتایج برای توصیف جامع از پدیده تحت مطالعه به هم پیوند یافت و دسته‌های کلی‌تری را به وجود آوردند. در مرحله بعد پژوهشگر به جستجوی الگوهای کلی در نتایج تحلیل و ارتباط میان شرکت‌کنندگان پرداخت. به منظور درک ارتباط مضامین مدل یافته‌های کیفی پژوهش تنظیم و توصیف جامعی از پدیده خشونت هواداران (تا حد امکان با بیانی واضح و بدون ابهام) ارائه شد. به منظور تأمین موثق بودن و اطلاعات به شرکت‌کنندگان مراجعه شد و از انطباق نظر آنان با تفسیرهای صورت گرفته اطمینان حاصل شد. روش تحلیل داده‌ها تحلیل تم بود که با رویکرد استقرایی انجام شد.

یافته‌ها

بر مبنای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی از مصاحبه با هواداران باشگاه‌های حاضر در لیگ برتر فوتبال ایران با موضوع مطالعه تجربه زیسته هواداران از خشونت در استادیوم‌های فوتبال، به‌طور کلی ۵۵ مضمون، ۱۴ مضمون فرعی و ۴ مضمون اصلی، به دست آمده‌اند که در جدول ۲ بیان شده‌اند.

جدول ۲. مضامین و تم‌های اصلی و فرعی مطالعه تجربه زیسته هواداران از خشونت در استادیوم‌های فوتبال

Table 2. Main and sub-themes and themes of the study of fans' lived experience of violence in football stadiums

مضمون اصلی Main Theme	مضمون فرعی Sub-Theme	نمونه‌هایی از مضامین (مفاهیم) Examples of Themes (Concepts)	نمونه‌هایی از کدهای مصاحبه‌شوندگان Examples of Interviewees' Codes
عوامل تشدید کننده خشونت Factors intensifying violence	خشونت حاصل از جو و محیط Violence resulting from atmosphere and environment	خشونت تاثیرپذیر از محیط هواداری- هماهنگی برای خشونت- خشونت کلامی و تاثیر محیط هواداری- خشونت و هوادار تاثیرپذیر، تاثیرپذیری از جمع	PRM4--SHL7-NR-PML8-PML4 TN1
	خشونت حاصل از موج رسانه Violence resulting from media influence/waves	خشونت و پیامد بد رسانه ای- صحیح انگاری عمل خشونت- خشونت حاصل از عدم اطلاع رسانی، عدم اطلاع هوادار- مشاهده خشونت در ورزشگاه	- EXSH6-EXHO6-EXHO4-SHL11 SO5-TD2
	خشونت حاصل از عدم فرهنگ سازی Violence resulting from lack of cultural education/awareness	خشونت حاصل از فرهنگ هواداری - خشونت حاصل از عدم فرهنگ سازی- خشونت ومبنای فرهنگی	SS5- EXB21-EXHO3-SGH5
	خشونت حاصل از تعصب Violence resulting from prejudice/fanaticism	خشونت و رفتار قبیله ای- خشونت و تعصب به تیم، دفاع از موجودیت و حیثیت، حمایت قومی، نژادی- دفاع از موجودیت- شدت خشونت در توهین به قومیت، خشونت حاصل از تعصب	SS16- -SGH6-TN8-SO7-PF6-PA TD2
	خشونت حاصل از تبعیض و	خشونت از طریق احساس ناعدالتی در احقاق حق- خشونت حاصل	SO8- TD8- L18-SS5-SGH10

منشا خشونت Origins/sources of violence	ناعدالتی Violence resulting from discrimination and injustice	از احساس تنبانی، خشونت حاصل از جانبداری از حریف - خشونت حاصل از بی عدالتی	
	خشونت کنشی Active violence	هیجان و عدم کنترل عواطف، احساس خوشایندی و هیجان - خشونت و خود نشان دادن، خشونت حاصل از شرطی شدن هوادار	TD8-EXA6-SGH8-EXA9
گونه‌های خشونت Types/categories of violence	خشونت واکنشی Reactive violence	خشونت حاصل از دفاع از خود در رقابت - خشونت حاصل از واکنش به تهدید، خشونت حاصل از کل کل های مرسوم، خشونت ترس از بازی‌های حساس، توقع برنده شدن، خشونت در موقعیت سقوط تیم	-PA12- PRE7-PAB4-NI6-NI5-NI4 SGH1
	خشونت کلامی Verbal violence	تهدید و ارباب، فحاشی والفاظ رکیک، کلام نامناسب، خشونت با شعارهای تند، الفاظ توهین آمیز و تحقیر کننده	NA6-SO10-PAF6-FA8
عوامل کاهشده خشونت Factors reducing violence	خشونت رفتاری/ وندالیسم Behavioral violence/vandalism	اعمال خشونت با پرتاب اشیاء - پرتاب بطری و زباله، درگیری فیزیکی - پاره کردن فنس، تخریب صندلی ماشینها	FM22-PR8-SGH19 -NI8
	عقلانیت Rationality	واقع بینی و دوری از احساس - منطقی بودن در پذیرش نتیجه - طرفداری منطقی - کاهش خشونت با دوری از هیاهو و جنجال	PAB6-PA12-PA2 SO6-TD4-EXA23
	تبعات قانونی Legal consequences	تبعات قانونی خشونت - پیامد خشونت جریمه هوادار - محرومیت قانونی و جریمه نقدی	FM2-TO7-PAB7 TN10-PAB8
	کاهش رغبت Decreased willingness	افت هواداران بخاطر فساد در فوتبال و بی اخلاقی، کاهش جذابیت بازی‌ها، بواسطه بی انگیزگی بازیکنان، کاهش تماشاگران بواسطه افشا تنبانی و باندبازی	-TT4-SO13 TG4-PML11-SG2 SS3-FM3-SGH17
	مشارکت دادن To participate	مشارکت در تصمیمات - استفاده از نظرات هواداران - احترام به نظرات و پیشنهادات، مشارکت دادن هواداران در تصمیمات باشگاهها	PML16-- SGH1EXB10-EXB14 TN15-SO17

عوامل تشدیدکننده خشونت: یکی از تم‌های اصلی که به صورت مکرر در مصاحبه‌ها به آن اشاره شد، عوامل تشدید کننده در بروز خشونت هواداران در استادیوم‌های فوتبال است. از مهمترین تم‌های فرعی این تم اصلی، خشونت حاصل از جو و محیط (با مضامین خشونت تاثیرپذیر از محیط هواداری، خشونت کلامی و تاثیر محیط هواداری، انتقال خشونت هواداران به داخل زمین، محیط ورزشگاه و فشار رقابتی و...)، خشونت حاصل از جو رسانه‌ای (با مضامین خشونت و پیامد بد رسانه‌ای، صحیح انگاری عمل خشونت، خشونت حاصل از عدم اطلاع‌رسانی، عدم اطلاع هوادار)، خشونت حاصل از عدم فرهنگ‌سازی (با مضامین خشونت حاصل از فرهنگ هواداری، خشونت حاصل از عدم فرهنگ‌سازی، خشونت و مبنای فرهنگی)، خشونت قوم‌گرایانه (با مضامین خشونت و رفتار قبیله‌ای، خشونت و تیم خاص، دفاع از موجودیت و حیثیت، حمایت قومی، نژادی، شدت خشونت در توهین به قومیت و...)، خشونت حاصل از تعصب (با مضامین خشونت و تعصب به تیم، خشونت حاصل از تعصب، حاشیه داشتن با تعصب زیادی، ایجاد اختلال در تعلق شدید داشتن، خشونت و هواداری دو آتیشه و...) و خشونت حاصل از تبعیض (با مضامین خشونت از طریق احساس نا عدالتی در احقاق حق، خشونت حاصل از احساس تنبانی، خشونت حاصل از جانبداری از حریف، خشونت حاصل از بی‌عدالتی و ...) است. تجربه‌زیستی مشارکت‌کنندگان بیانگر آن است که خشونت در بسیاری از موارد تاثیرپذیر از محیط پیرامون هواداران شکل می‌گیرد هر چقدر کانون‌های اجتماعی شکل گرفته در محیط هواداری مستعد بروز خشونت باشد وقوع آن اجتناب‌ناپذیر خواهد بود، شرکت‌کنندگان در مصاحبه بروز حوادث خشونت‌آمیز را در جمع گروهی هواداران بسیار محتمل می‌دانند.

هوادار (NR6): "از شب‌های قبل بازی با جوسازی کردن در گروه‌های هواداری درمیان هواداران دو تیم باعث ایجاد زد و خورد و اتفاقات بدی در بازی شد که باعث ناتمام ماندن بازی و حرکات خشونت آمیز بین هواداران شد."

دومین تم اصلی برآمده از مصاحبه شرکت‌کنندگان پیرامون تجربه زیستی آن‌ها از خشونت در استادیوم‌های فوتبال، منشا خشونت با زیرتم‌های فرعی خشونت کنشی و خشونت واکنشی می‌باشد خشونت کنشی معمولاً بدون نیاز به محرک خارجی بازیکن تیم و مانند آن می‌تواند به انفجار هیجانی، خشونت و بروز رفتار تکانشی بیانجامد. هوادار (SHL11): "معمولاً خشونت به دنبال هیجان کاذب و نگرانی ذاتی دقیق مانده بازی بوجود میاد بدون اینکه آدم متوجه رفتارش بشه این اتفاق پیش میاد"

در خشونت واکنشی هوادار در واکنش به یک موقعیت مانند پاسخ به تهدید یا محرک‌های بیرونی انجام می‌شود. هوادار (FA8): "به طوری که در یک مورد وقتی داشتیم کری می‌خوندیم و رسیدیم به افتخارات باشگاه و نتایج خوب آن، فردی که می‌خواست با برخورد بد و کم‌ارزش کردن تیم پرهوادار شهرستانی بازی‌های تیم ما رو مورد تمسخر قرار بده، با برخورد بد من روبرو شد و بحشم باهاش بالا گرفت تا هرگز در مورد تیم مورد علاقه‌ام اظهار نظر نکند." سومین تم اصلی استخراج شده از مصاحبه شرکت‌کنندگان پیرامون تجربه زیستی آن‌ها از خشونت در استادیوم‌های فوتبال، گونه‌های خشونت با زیر تم‌های خشونت کلامی و خشونت رفتاری و وندالیزم است این تم به عنوان تم مرکزی بدست آمده از بطن مصاحبه‌ها مطابق با فرآیند پژوهش است.

هوادار (FM22): "... هواداران خشمگین که حین بازی شاهد پرتاب سنگ و اشیاء به سمت طرفداران تیم رقیب بودیم که باعث مصدومیت و مجروح شدن عده‌ایی از اونها شد."

تم اصلی دیگر استخراج شده از مصاحبه شرکت‌کنندگان و بیان تجربه زیستی آن‌ها از خشونت هواداران عوامل کاهنده خشونت است زیرتم‌های عوامل فردی، عقلانیت فکری و منطقی، تبعات قانونی، کاهش رغبت و مشارکت دادن هواداران در زیرمجموعه این تم قرار دارند.

هوادار (PA2): "تلاش می‌کنم نسبت به رخدادها واقع بین باشم به همین جهت روی مسائل فنی و تخصصی تمرکز می‌کنم و از حواشی دوری می‌کنم."

هوادار (PAB7): "ولی در بین هوادارانی که با احساس یگانه شدن شدید با تیم منجر به خشونت شده حضور داشتیم که این امر نه تنها به ضرر تیم خودی شده بلکه تبعات قانونی داشته است."

هوادار (EXB14): "مدیران کارآمد می‌توانند جلوی خیلی از خشونت‌ها و درگیری‌ها را با دخیل نمودن هواداران در امورات باشگاه‌ها و استفاده از نظرات و پیشنهادات آن‌ها بگیرند و از این موارد پیشگیری کنند."

بحث

پژوهش حاضر با هدف مطالعه تجربه زیسته هواداران از خشونت در استادیوم‌های فوتبال ایران انجام شد. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد خشونت در فوتبال یک پدیده پیچیده و چندبعدی است که تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد. چهار مضمون اصلی شناسایی شده شامل عوامل تشدیدکننده خشونت، منشا خشونت، گونه‌های خشونت، و عوامل کاهنده خشونت، چارچوبی جامع برای درک این پدیده ارائه می‌دهند.

جو محیطی حاکم بر استادیوم‌ها، فضای رسانه‌ای منفی ایجاد شده پیرامون بازیکنان، مربیان و دست‌اندرکاران باشگاه‌های فوتبال، عدم فرهنگ‌سازی صحیح در حمایت‌های هواداری، به عنوان عواملی‌اند که خشونت هواداران فوتبال را فزاینده می‌سازند. این یافته‌ها با مطالعات پیشین همخوانی دارد. به عنوان مثال، رضوی و همکاران (۲۰۱۴) نیز به تأثیر وضعیت و فضای حاکم بر ورزشگاه‌ها و رفتارهای تحریک‌آمیز بر خشونت تماشاگران اشاره کرده‌اند. همچنین، حکیمی و محمدپور (۲۰۲۲) نقش شبکه‌های اجتماعی را در تشدید خشونت هواداران برجسته کرده‌اند. در مورد مضمون خشونت قوم‌گرایانه با توجه به نتیجه مطالعه، خشونت در مواردی مانند تحریک و یا توهین قومیتی را فزاینده می‌شود که با پژوهش

کونن و کونست (۲۰۲۱) که تنوع قومیتی در تیم‌های ورزشی می‌تواند نقش مثبتی در کاهش تعصبات و خشونت قومیتی در میان هواداران داشته باشد، متضاد نشان می‌دهد.

منشأ خشونت به دو دسته خشونت کنشی و واکنشی تقسیم شده است. این تقسیم‌بندی با نظریه‌های روانشناسی اجتماعی در مورد پرخاشگری همخوانی دارد. برکویتز^۲ (۱۹۹۳) خشونت کنشی می‌تواند ناشی از عوامل درونی مانند هیجانات و تنش‌های روانی باشد، در حالی که خشونت واکنشی معمولاً پاسخی به محرک‌های محیطی است.

گونه‌های خشونت شامل خشونت کلامی، رفتاری و وندالیسم است. این یافته با مطالعه استرانگ و همکاران^۳ (۲۰۱۸) همخوانی دارد که طیفی از رفتارهای خشونت‌آمیز از توهین کلامی تا تخریب اموال را در میان هواداران فوتبال گزارش کرده‌اند. همچنین، تامیر^۴ (۲۰۲۰) به انگیزه‌های مختلف پشت اعمال خشونت‌آمیز مانند پرتاب اشیاء به زمین اشاره کرده است. بوئری و سورگنینی^۵ (۲۰۱۴) نقش فعالیت‌های خشونت‌آمیز در کاهش حضور در ورزشگاه را برجسته دانسته است درحالی‌که شرکت‌کنندگان مطالعه حاضر، کاهش رغبت هواداران برای تماشای فوتبال، افشا شدن باندبازی‌ها و فساد در فوتبال را باعث ناکارآمدی و دور شدن از رقابت سالم عنوان نموده‌اند بطوری که کاهش یافتن تعداد تماشاگران موجب کاهش خشونت در استادیوم‌ها می‌شود که با مطالعه فوق در حالت عکس قرار دارد و این احتمال را تقویت می‌کند که کاهش تعداد هواداران و کاهش میزان خشونت در ارتباط دوسویه است. شرکت‌کنندگان در مطالعه، بکارگیری پیشنهاد هواداران، سهم‌کردن و مشارکت‌دادن هواداران در سرنوشت باشگاه‌ها را عامل کاهشده بروز خشونت اعلام نموده‌اند. این یافته‌ها با یافته‌های پژوهش صفا بخش^۶ (۲۰۰۷) مبنی بر اهمیت مشارکت هواداران در مدیریت باشگاه‌ها همخوانی دارد. همچنین، اهمیت تبعات قانونی در کاهش خشونت با یافته‌های پژوهش پیرسون و استات^۷ (۲۰۲۲) در تضاد است، که نشان می‌دهد برخی قوانین وضع شده برای کاهش اغتشاش تماشاگران فوتبال ممکن است اثر معکوس داشته باشند

نتایج این پژوهش مبنی بر تمایز گونه‌های خشونت با دیدگاه پیسکورک^۸ (۲۰۱۸) که بیان می‌کند انواع مختلف خشونت به شیوه‌های متفاوتی ساخته و معمولاً به عنوان یک مشکل اجتماعی بسیار جدی در نظر گرفته می‌شوند و این تفاوت در چگونگی ساخت و درک انواع مختلف خشونت، بازتاب دهنده ارزش‌ها، هنجارها و رویکردهای متفاوت جامعه نسبت به خشونت است همخوانی دارد. یکی از یافته‌های مهم این پژوهش، تأثیر تبعیض و بی‌عدالتی بر افزایش خشونت است. این یافته با نظریه‌های عدالت اجتماعی و نقش آن در رفتارهای اعتراضی همخوانی دارد (تایلر، ۲۰۰۶).

پیرسون و استات (۲۰۲۲) استدلال کردند بسیاری از قوانین وضع شده برای کاهش اغتشاش تماشاگران فوتبال منسوخ شده است، در حالی‌که احکام منع از تماشای فوتبال پس از محکومیت احتمالاً تأثیر مثبتی بر خشونت فوتبال داخلی داشته است، بسیاری از اختیارات قانونی بی‌اثر بوده و در برخی موارد حتی اثر معکوس داشته‌اند و رفتار تماشاگران را به گونه‌ای هدایت کرده‌اند که می‌تواند به جای کاهش، درگیری احتمالی را افزایش دهد. اما با توجه به نظرات برآمده از شرکت‌کنندگان در مطالعه حاضر، تبعات قانونی حاصل از خشونت مانند جریمه قانونی باشگاه‌ها،

¹ Coenen& Kunst

² Berkowitz

³ Strang et al

⁴ Tamir

⁵ Boeri & Severgnini

⁶ Pearson & Stott

⁷ Piskurek

⁸ Tyler

محرومیت هواداران از حضور در ورزشگاه و آرای صادره کمیته انضباطی عواملی برای کاهش میزان خشونت هستند و این نتایج با استدلال فوق ناهمسو است.

با توجه به یافته‌های این پژوهش، پیشنهاد می‌شود برای کاهش خشونت در استادیوم‌های فوتبال، رویکردی جامع و چندبعدی اتخاذ شود. رویکرد در نظر گرفته شده ضروری است شامل تقلیل فشار رقابتی بر بازیکنان، بهبود محیط فیزیکی و دسترسی‌ها در استادیوم، فرهنگ‌سازی برای ترویج رفتارهای مثبت در میان هواداران، سوق دادن تعصب بیشینه هواداران به حمایت انگیزه بخش از بازیکنان در مقابل تخریب، اصلاح رویکردهای رسانه‌ای و کنترل محتوای تحریک‌آمیز، تقویت قوانین و مقررات بازدارنده، با توجه به اثربخشی آنها، افزایش مشارکت هواداران در تصمیم‌گیری‌های مربوط به باشگاه‌ها و توجه به عدالت و بی‌طرفی در مدیریت رویدادهای ورزشی باشد. این پژوهش با ارائه درکی عمیق از تجربه زیسته هواداران، زمینه را برای مطالعات بیشتر و طراحی مداخلات مؤثرتر برای کاهش خشونت در فوتبال فراهم می‌کند لذا با توجه به نتایج پیشنهادهایی مطرح می‌شود.

۱. فدراسیون فوتبال و سازمان لیگ به عنوان متولی اصلی برگزاری مسابقات توجه به زیرساخت‌های فوتبال در تجهیز ورزشگاه‌ها مانند دسترسی به استادیوم، فضای فیزیکی جایگاه تماشاگران، سیستم کمک داور ویدئویی و بلیط فروشی منصفانه را مورد توجه قرار دهد.

۲. از آنجایی که فرهنگ‌سازی حمایتگری و مشارکت دادن هواداران بر کنترل خشونت موثر است ضروری است باشگاه‌ها تقویت کانون هواداران باشگاه‌ها و مشارکت هواداران از طریق کانون‌ها و توجه به پیشنهادات ورزشی آنان را مورد اهمیت قرار دهند.

۳. آموزش و نظارت بر رسانه‌های اصلی مرتبط با ورزش مانند تولیدات برنامه‌های ورزشی صدا و سیما، مطالب روزنامه‌های ورزشی و پایگاه‌های خبری پرطرفدار ورزشی به صورت یکپارچه صورت گیرد و سعی شود رسانه‌ها با اتخاذ روش‌های علمی و کارآمد از تاثیر روانی برخی از پدیده‌های مخرب و بحران‌آفرین مانند تبانی، فساد و تبعیض در فوتبال و تحریک هواداران و حاشیه‌سازی بکاهند.

در راستای مقابله با خشونت در فوتبال، ضروری است به این نکته اساسی توجه شود که مهار و کاهش این پدیده، مستلزم همکاری همه‌جانبه و هماهنگ بین تمامی ارکان مرتبط با این ورزش است. هواداران، به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر فوتبال، نقش کلیدی در شکل‌دهی به فضای فرهنگی ورزشگاه‌ها دارند. در کنار آن‌ها، باشگاه‌ها باید با اتخاذ سیاست‌های آموزشی و انضباطی روشن، رفتار مسئولانه را ترویج دهند. همچنین نهادهای قانونی، با تدوین و اجرای قوانین مؤثر، و رسانه‌ها، با رعایت باید و نبایدهای اخلاقی در اطلاع‌رسانی و آموزش عمومی، می‌توانند نقش اساسی در کنترل و پیشگیری از خشونت ایفا کنند. مشارکت فعال جامعه مدنی نیز در ایجاد فرهنگ گفت‌وگو، احترام متقابل و مدارا در میان هواداران، ضرورتی انکارناپذیر است. تنها با اتخاذ چنین رویکردی فراگیر می‌توان امیدوار بود که فوتبال، نه تنها به عنوان یک ورزش مهیج، بلکه به عنوان بستری برای همبستگی اجتماعی و تعامل مثبت، به حیات سالم خود ادامه دهد.

نتیجه‌گیری کلی و پیام مقاله

این پژوهش به مطالعه تجربه زیسته هواداران از خشونت در استادیوم‌های فوتبال ایران پرداخته است، نتایج بیانگر آن بودند تجربه زیسته هواداران از خشونت در استادیوم‌های فوتبال ایران مشتمل بر عوامل تشدیدکننده خشونت (خشونت‌های حاصل از جو و محیط و...) منشأ خشونت، گونه‌های خشونت (خشونت کلامی، خشونت رفتاری و وندالیسم) و عوامل کاهنده خشونت بود، که در شکل‌گیری و بروز خشونت موثر می‌باشند، بدین جهت در ارائه راهکارهای پیشگیرانه و کنترلی برای این پدیده باید توجه داشت مقابله با خشونت در فوتبال نیازمند همکاری همه جانبه بین هواداران، باشگاه‌ها، نهادهای قانونی، رسانه‌ها و مشارکت جامعه می‌باشد، لذا می‌توان با

کاربست تجربه اندوخته هواداران از رویارویی با خشونت در جهت اصلاح رفتار خشونت‌آمیز، کاستن و یا رفع این پدیده مهلک اجتماعی عمل نمود.

محدودیت‌ها

این مطالعه در استفاده گسترده از نظرات سایر ذینفعان در برگزاری مسابقات فوتبال مانند بازیکنان و مربیان و مدیران باشگاه‌های ورزشی درموضوع خشونت دچار محدودیت بوده، اما گامی ارزشمند در زمینه استفاده از نظرات هواداران در مطالعه پدیده خشونت در استادیوم‌ها بوده است و نشان می‌دهد که در این حیطه هنوز ضرورت انجام پژوهش‌های بیشتر وجود دارد.

پیشنهاد برای مطالعات آتی

با توجه به محدودیت‌های پژوهش در راستای مطالعه موضوع خشونت در استادیوم‌های فوتبال ضروری است، جامعه پژوهشی انتخاب‌شده به بررسی هواداران سایر تیم‌های حاضر در لیگ برتر نیز گسترش یابد و از آنجا که مطالعه تنها بر تجربیات هواداران متمرکز بوده و دیدگاه‌های سایر ذینفعان را در نظر نگرفته است لذا مطالعات آینده با در نظر گرفتن تفاوت‌های فرهنگی هواداران در نقاط مختلف کشور و استفاده از روش‌های آماری مختلف، نظرات سایر ذینفعان را نیز مورد لحاظ قرار دهند.

ملاحظات اخلاقی

رعایت دستورالعمل‌های اخلاقی

تمامی دستورالعمل‌های مربوط به اخلاق در پژوهش رعایت شده است.

بیانیه استفاده از هوش مصنوعی

در پژوهش حاضر، فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی تنها برای بهبود زبان انگلیسی بکار گرفته شدند.

منابع مالی

هزینه‌ها به صورت شخصی توسط نویسندگان پرداخت شده است.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول پژوهش‌های میدانی را انجام داد، داده‌های اولیه را جمع‌آوری و تحلیل کرد و پیش‌نویس مقاله را تهیه نمود. نویسنده دوم روش‌شناسی مطالعه را طراحی کردند، بر پروژه نظارت داشتند. در طول فرآیند پژوهش بازخورد انتقادی ارائه کردند، به تفسیر نتایج کمک نموده و محتوای علمی مقاله را بازبینی کردند. نویسنده سوم در بازبینی نگارش مقاله مشارکت داشتند.

تعارض منافع

نویسندگان مقاله اعلام می‌دارند که هیچ گونه تضاد منافعی در مطالعه حاضر وجود ندارد.

تقدیر و تشکر

نویسندگان مقاله بر خود لازم می‌دانند از همکاری تمامی افراد شرکت‌کننده در این پژوهش تشکر و قدردانی نمایند.

References

- Abazari, Y. (2002). Norbert Elias and the process of becoming civilized. Norbert elias and the civilizing process. *The letter of social sciences*, 19(19), 19-25. [Link] [In Persian]
- Abbaszadeh, M., Saadati, M., Kabiri, A. & Ashayeri, T. (2018). Sociological Study of Factors Affecting Aggression Among Soccer Spectators. *Journal of Social Order*, 9(4), 35-70. [Link] [In Persian]
- Abdal-Haqq, I. (1989). Violence in Sports. *ERIC Digest*, 1-89. [Link]

- Aghaei, M., Taheri, H., & Andam, R. (2019). Role of Police Management in Controlling the Violence of Football Spectators with a Criminological Approach. *Pollice Managemant Studises Quarterly*, 14(2), 237-257. [Link] [In Persian]
- Alizadeh, A., & Enteshari, F. (2022). Investigating factors affecting the ways of expressing violence in football spectators and players. *Scientific Journal of New Management and Accounting Research Approaches*, 4(14), 45-57. [Link] [In Persian]
- Askari, K. A., & Hasanzadeh, A. (2002). Football and the individuality of cultures. *Name-ye Olume-Ejtemai, New*, 19, 105-123. [Link] [In Persian]
- Atkinson, M., & Young, K. (2008). *Deviance and social control in sport*. Human Kinetics. [Link]
- Azadarmaki, T. (2002). Football: a paradox modernization. *Name-ye Olum-e Ejtemai, New*, 19, 5-18. [Link] [In Persian]
- Bakhshizadeh, S., Atghia, N., & Mokhtari Dinan, M. (2021). Modeling of Effective Factors on Aggression between Esteghlal and Perspolis Fans. *Sport Psychology Studies*, 9(34), 283-304. [Link] [In Persian]
- Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its causes, consequences, and control*. McGraw-Hill Book Company. [Link]
- Boeri, T., & Severgnini, B. (2014). *The decline of professional football in Italy*. In *Handbook on the economics of professional football*. Edward Elgar Publishing, (pp. 322-335). [Link]
- Bushman, B.J., & Huesmann, L.R. (2010). *Aggression*. Handbook of social psychology. [Link]
- Cleland, J., & Cashmore, E. (2016). Football fans' views of violence in British football: Evidence of a sanitized and gentrified culture. *Journal of Sport and Social Issues*, 40(2), 124-142. [https://doi.org/10.1177/0193723515615177]
- Coenen, A. C., & Kunst, J. R. (2021). Ethnic diversity and extremist attitudes in soccer teams: A multi-level investigation. *International Journal of Intercultural Relations*, 80, 285-306. [Link]
- Delaney, T., & Madigan, T. (2021). *The sociology of sports: An introduction*. McFarland. [Link]
- Dhipa, M., & Anitha, D. (2023). Detection of violence in football stadium through big data framework and deep learning approach. *International Journal of Data Science and Artificial Intelligence*, 1(02), 21-31. [Link]
- Fathinia, M., & Alizadeh, A. (2005). The violence of football spectators and the role of the media in controlling it. *Communication Research*, 42(12), 81-106. [Link] [In Persian]
- File, K., & Worlledge, T. (2023). Fan identity and football culture: locating variation in the discursive performance of football fan identities in a UK stadium. *Soccer & Society*, 24(7), 974-989. [Link]
- Ghasemi, F., & Keshkar, S. (2022). Providing A Pattern for Promoting Cultural Levels in Football Fans in Iran Stadiums, Based on The Views of Experts. *Journal of Humanistic Approach to Sport And Exercise Studies*, 2(2), 220-235. [Link] [In Persian]
- Ghasemi, V., Zou alaktaf, V., & Noralivand, A. (2009). Sociological description of factors affecting vandalism and hooliganism in football. *Olympic*, 17(45), 69-74. [Link] [In Persian]
- Goldstein, J.H. (2012). *Sports violence*: Springer Science & Business Media. [Link]
- Guschwan, M. (2013). *Riot in the curve: Soccer fans in twenty-first century Italy*. In *Football fans around the world*. Routledge (pp. 88-104). [Link]
- Haj Beigi, M.R., & Masoudi, A. R. (2006). Violence and aggression in football and its control methods. *Security*, 1-2(5), 73-116. [Link] [In Persian]
- Hakimi, S., & Mohammadpour, S. (2022). The Role of Telegram in the Football Fans' violence. *Iran's social development studies*, 14(56). [doi:10.30495/jisds.2022.69796.11802] [In Persian]

- Haq, M.Z., & Yudhistira, A. (2022). The Roots of Violence in the Rivalry between Football Club Fans and Supporters Using the ABC Triangle Theory of Johan Galtung. *TEMALI: Jurnal Pembangunan Sosial*, 5(2), 125-132. [Link]
- Huddleston, W. (2022). Kicking off: Violence, honour, identity and masculinity in Argentinian football chants. *International Review for the Sociology of Sport*, 57(1), 34-53. [Link]
- Jahanfar, M. (2002). Violence in football is preventable. *Sociological Review*, 19(19), -. [Link]
- Kuper, S. (2010). *Soccer against the enemy: How the world's most popular sport starts and fuels revolutions and keeps dictators in power*: Bold Type Books. [Link]
- Mohseni Tabrizi, A.R., & Rahmati, M. M. (2002). A survey of the concepts and theories of violence, Aggression, and Aggressiveness so as to construct and present a descriptive-causal model of the violence in sport. *Nameh-ye Olume-Ejtemai, New*, 19, 125-153. [Link] [In Persian]
- Moradi, M., Sattarifard, S., Kalhor, S., & Masoudi Asl, Y. (2019). *Examining aggression and violence in football and providing preventive and control strategies*. Research Center of the Islamic Consultative Assembly, Office of Education and Culture Studies (Sports, Cultural Heritage and Tourism Group) 16540. [Link] [In Persian]
- Moradi, G.M., Abdolrahmani, R., Parvizi, G., & Mahmoudi, M. (2019). The Effect of Police Controlling Methods and Media Imaging on Reducing the Attitudes of Iranian Soccer Spectators towards Violence and Vandalism. *Journal of Social Order*, 10(4), 217-242. [Link] [In Persian]
- Neubauer, B.E., Witkop, C.T., & Varpio, L. (2019). How phenomenology can help us learn from the experiences of others. *Perspectives on Medical Education*, 8, 90-97. [Link]
- Pearson, G., & Stott, C. (2022). *Legal Measures to Prevent Violence and Disorder at Football. In A New Agenda For Football Crowd Management: Reforming Legal and Policing Responses to Risk*. Springer (pp. 51-95). [Link]
- Piskurek, C. (2018). Mediated thugs: re-reading Stuart Hall's work on football hooliganism. *Coils of the Serpent*, 88-101 [Link]
- Razavi, S.M.H., Alavi, S.H., & Zabihi, E. (2014). The study of spectator's violence and aggression in stadiums. *Journal of Novel Applied Sciences*, 3(9), 971-974. [Link] [In Persian]
- Safabakhsh, M. (2007). *The country's sports culture development plan*. Physical Education Organization. [Link] [In Persian]
- Shabani, S., Hematinejad, M., Shafiee, Sh., Faraji, R., & Yarigholi, B. (2023). Identify organizations and institutions involved in developing the culture of attending football stadiums with the aim of improving their security. *Journal of Sport Management and Development*, 11(4), 40-67. [https://doi.org/10.22124/JSMD.2023.6655] [In Persian]
- Shajie, K., Talebpour, M., Azimzadeh, S. M., Keshtidar, M., & Jabbari Nooghabi, H. (2020). Spectators on the run: Factors affecting football attendance in Iranian football matches. *Annals of Applied Sport Science*, 8(1), 0-0. [Link] [In Persian]
- Shariati Feizabadi, M. (2020). Identifying the Factors of Anomalies in Iranian Stadiums (Case Study: Soccer Premier League). *Strategic Studies On Youth and Sports*, 19(49), 177-196. [Link] [In Persian]
- Smith, J. A. (2017). Interpretative phenomenological analysis: Getting at lived experience. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 303-304. [Link]
- Smith, J. A., Jarman, M., & Osborn, M. (1999). Doing interpretative phenomenological analysis. *Qualitative health psychology: Theories and methods*, 1(1), 218-240. [Link]
- Smith, J.A., Flowers, P., & Larkin, M. (2021). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*. Sage Publishing. [Link]

- Spaaij, R., & Anderson, A. (2010). Soccer fan violence: A holistic approach: A reply to Braun and Vliegthart. *International Sociology*, 25(4), 561-579. [Link]
- Stott, C., Khan, S., Madsen, E., & Havelund, J. (2020). The value of Supporter Liaison Officers (SLOs) in fan dialogue, conflict, governance and football crowd management in Sweden. *Soccer & Society*, 21(2), 196-208. [Link]
- Strang, L., Baker, G., Pollard, J., & Hofman, J. (2018). Violent and antisocial behaviours at football events and factors associated with these behaviours. Santa Monica, CA: RAND Corporation RR-2580-QAT As of. [Link]
- Tamir, I. (2020). The object is the message: sports, violence, and throwing objects onto fields. *Aggression and violent behavior*, 51, 101377. [Link]
- Teherani, A., Martimianakis, T., Stenfors-Hayes, T., Wadhwa, A., & Varpio, L. (2015). Choosing a qualitative research approach. *Journal of graduate medical education*, 7(4), 669-670. [Link]
- Tyler, T.R. (2006). Psychological perspectives on legitimacy and legitimation. *Annual Review Psychology*, 57(1), 375-400. [Link]
- Zagnoli, P., & Radicchi, E. (2015). *The Football-Fan Community as a Determinant Stakeholder in Value Co-creation 1. In Sociological Perspectives on Sport*. Routledge (pp. 263-283). [Link]
- Zamanian Yazdi, S., Bagheri, H., & Andam, R. (2025). The Interpretive-Structural Model of Fans' Stimulant to Involvement in the Virtual Pages of Football Clubs. *Journal of Sport Management and Development*, 13(4), 1-23. [https://doi.org/10.22124/JSMD.2021.16373.2309] [In Persian]
- Zani, B., & Kirchler, E. (1991). When violence overshadows the spirit of sporting competition: Italian football fans and their clubs. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 1(1), 5-21. [Link]